

ФІЛОЛОГІЯ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Тетяна АЛЕКСАНДРОВИЧ, Микола МАЛИНКА

(Черкаси, Україна)

РОЛЬ ЧИНУ СВЯТОГО ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО В ДУХОВНОМУ ТА ЛІТЕРАТУРНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В XVII–XVIII ст.

Історія українського народу безпосередньо пов'язана зі становленням християнства на наших землях. Цей шлях був болісним, а досить часто й кривавим. Так вже склалося, у силу нашого характеру, що українці завжди прислухалися до чужих думок, толерантно ставилися до інших релігій, поважали особистість. Саме тому в XVII–XVIII ст. на наших теренах одночасно розвивалися різні гілки християнства: православ'я, римо-католицизм, греко-католицизм, протестантизм. Дане сусідство, збагачуючи культуру, сприяло розбрату всередині України, а це значно послаблювало наші позиції у світі, робило беззахисними перед ворогами.

Намагання зберегти в тяжких умовах національну ідентичність (з одного боку – сподівання Речі Посполитої швидкими темпами окатоличити українців, з іншого – спроба росіян знищити автономію та демократичні основи нашого народу) призвели до унії. Греко-католицьке духівництво було змушене піти на співпрацю з поляками через загрозу від Росії. Хоча польська влада ставилася до них упереджено. Цей факт вдало використали ідеологи православ'я, котрі потрактували його як зраду уніатів [2, 268].

Чи не головною рушійною силою греко-католицизму став «Чин святого Василія Великого», заснований митрополитом Йосифом Рутським. На думку Я. Стоцького, це було «важливо для розвитку З'єднаної Церкви навіть із політичної точки зору, бо Україна як держава в цей період не існувала, тому Василіянський Чин став стрижнем не тільки релігійним, а й духовно-освітньо-політичним» [3, 16]. Характерно те, що василіяни були найчисельнішим Чиним в українсько-білоруських землях після францисканців, єзуїтів, домініканців і кармелітів [3, 17].

У XVII–XVIII ст. василіяни зробили неоціненний внесок у розвиток національного письменства. Вони брали активну участь у літературній полеміці. Зокрема, у 1617 р. у Вільні вийшов літературний твір Лева Крєвзи під заголовком «Obrona jedności cerkiewnej, або Dowody, ktrórymi się pokazuje, iż Grecka Cerkiew z Łacińską ma być zjednoczona». Дослідник І. Ісіченко вважає, що цей твір дозволяє вести мову про «початок феномену «василіанського бароко» [1, 7]. Завдяки стриманості у ставленні до опонентів, послуговуючися східною патристичною літературою, Лев Крєвза веде мову про «неможливість дійсної єдності Церкви поза юрисдикцією римського архієрея» [1, 7].

У 1621 р. з'являється трактат «Подвійна вина», який сприяє продовженню літературної дискусії, а також вважається спільним творінням монахів-василіан Свято-Троїцького монастиря [1, 10].

Сфера зацікавлень василіан досить широка, вони не залишалися осторонь процесів, що відбувалися в українському суспільстві. Так, до когорти письменників і науковців зазначеного періоду можна віднести Й. Рутського, Р. Корсака, А. Селяву, К. Жоховського, Я. Сушу, П. Войну-Оранського, Й. Мороховського, Л. Крєвзу-Ржевуського, І. Дубовича, Н. Огілевича,

П. Федоровича, П. Каменського. Розвитку вітчизняної науки сприяли І. Ужевич (автор першої латинської граматики староукраїнською писемною мовою), Л. Кішка, І. Олешевський, А. Завадський, Ю. Булгак, С. Рудницький, М. Рилло, П. Скарбе-Важинський, І. Карпінський (написав перший у Польщі підручник з географії), Т. Щуровський (досліджував церковне право), І. Стебельський та Є. Новіцький (вивчали історію), І. Кульчинський (написав першу в українській історіографії працю з історії Української Церкви (1733), К. Срочинський (у 60–80 рр. XVIII ст. вів «Хроніку» Кристинопільського та Лаврівського монастирів), А. Коцак (автор «Славно-руської граматики») [4, 22].

Активна громадянська позиція представників ордену святого Василя Великого засвідчила про справжню любов до України, яку не завжди об'єктивно оцінювали сучасники. А значна літературна спадщина Чину ще потребує ретельного дослідження та переосмислення, не дивлячись на низку наукових праць, присвячених даній тематиці (зокрема І. Ісіченка, М. Корпанюка, Я. Стоцького, П. Шкраб'юка та ін.). Адже не усвідомивши історичної правди минулого нашого народу, ми не зможемо побудувати справедливе майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ісіченко І. «Василіанське бароко» // Слово і час. – 2011. – № 1. – С. 3–21.
2. Корпанюк М. П. Перунова звятяга нації: монографія. – Переяслав-Хмельницький: ФОП О. М. Лукашевич, 2012. – 404 с.
3. Стоцький Я. В. Чин св. Василя Великого: від Берестейської унії до Добромильської реформи // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. XXIX. – С. 15–19.
4. Шкраб'юк П. В. Монаший чин отців Василіян у суспільно-культурному житті України: автореферат на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Спеціальність: 07.00.01 – Історія України. – Львів, 2007. – 36 с.